

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PROVST JACOB HOLM I HØJEN.

Ved JOHN M. MØLLER.

PROVST JACOB HOLM hørte vel ikke til vor Kirkes store Mænd, hverken som Præst eller som Provst udmærkede han sig særlig; men han kom til at opleve noget ret ejendommeligt; der kan derfor nok være Grund til her — nærmest efter Breve og andre utrykte Kilder i Landsarkivet i Viborg — at opfriske Mindet om ham og hans Gjenvordigheder.

Jacob Wolrathsen Holm, som Wiberg*) kalder ham, fødtes i Odense den 25. April 1740. Hans Fader, Wolrath Holm, var Borgmester i nævnte By, hans Moder Cathrine Marie Holmsted. Allerede fra Barn af var han af Forældrene bestemt til at blive Præst. Efter at have nydt privat Undervisning blev han i Aaret 1756 optaget i Odense Skoles 5te Klasse, og i Aaret 1759 blev han Student. Det følgende Aar tog han i Maj Maaned Filosofikum med Karakteren laudabilis. Derefter studerede han som Alumnus paa Walkendorfs Kollegium med Lyst og Kraft Teologi. 1763 tog han teologisk Eksamen med Karakteren haud. illaud., og i Aaret 1765 drog han tilbage til Odense for at vente paa en Lejlighed til at blive Præst. I Begyndelsen af det følgende Aar døde hans Fader. Denne

*) Præstehist. I, 738.

kaldes paa et Epitafium i Vor Frue Kirke i Odense »første Stifter og Eyer af Aaelucky-Gaard«, og det hedder endvidere om ham: »Tre Sønner to Døttre velsigne hans Navn som høster af Gaarden nu Frugter og Gavn«*). Jacob Holm kom nok saaledes til Penge, og han kunde da let blive Kirkeejer og — Præst! Den 7. Maj 1767 fik han af Justitsraad, Amtsforvalter Saxesen Brev paa at blive Sognepræst til Højen og Jerlev efter den daværende Sognepræst, Provst Storms Afgang, og dette Kaldsbrev blev kgl. konfirmeret 25. Marts 1768. I et Brev af 5. Juni s. A. giver Holm først Biskoppen i Ribe Meddelelse herom, og derefter anmelder han, at han efter sine Venners Raad og Samtykke har tilforhandlet sig Højen og Jerlev Kirker af nævnte Saxesen, som 30. Juni 1767 havde givet ham Skjøde derpaa. I samme Brev fortæller Holm, at Provst Storm var syg, men at han forgjæves havde tilbudt at hjælpe ham. I et andet Brev fra Holm til Biskoppen af 10/7 1768 meddeles, at der ved Højen og Jerlev Kirker findes nogle Mangler, som han vil afhjælpe, og det hedder: »da ieg besaae Jerlev-Kirkes tilstand, gjorde det mig meget ondt, da det siuntes, som taarnet ved den eene side var beskadiget af onde Mennesker. Gud ved det best, i hvad hensigt og hvordan er tilgaaet, som ieg maae overlade til ham«. Holm fortæller endvidere, at endskjønt han meget høflig og kjærlig skriftlig havde bedt Provst Storm meddele ham, om der resterede noget, som skulde erlægges af Kirkerne, saa fik han kun den Underretning, at derom ved sidste Landemode var givet Meddelelse til Biskoppen, hvorfor Holm bad denne om Oplysning i saa Henseende. Desuden skrev Holm, at hans Tilbud om at hjælpe Provsten ved Embedets Besøgelse ikke var blevet modtaget:

*) H. Rasmussen, Vor Frue Kirke, S. 21 f.

det var derimod blevet ham berettet, at Provsten vilde søge om en personel Kapellan. Om dette forholdt sig saaledes, vidste Holm ikke, men han satte sin Forhaabning til Biskoppens Retsindighed, »at mig icke i dette Fald skeer noget for nær, men at alting gaaer lige frem«. Provst Storm, som aabenbart ikke vilde indlade sig mere end højst nødvendigt med den Efterfølger, som Justitsraad Saxesen havde skaffet ham paa Halsen, levede dog ikke ret længe; i et Brev, som Holm 17. Juli 1768 skrev fra Odense til Biskoppen i Ribe, hedder det: »Hr. Provst Storms Visitatz-Penge tænker ieg at kand liquidere med den gode Mand udi de Penge, som Hand aarlig skal betale til mig som Kirke-Eyer«...; men da var »den gode Mand« allerede død; han døde nemlig den 14. Juli 1768, næsten 66 Aar gl.

Den 7. Septbr. 1768 blev Holm ordineret i Ribe af Biskop Bloch, og i en ung Alder kom han saaledes i Besiddelse af et godt Embede. Snart efter giftede han sig med Anna Scholastica Pagh, en Datter af Kjøbmand i Fredericia Mads Nielsen Pagh og Anna Christine Pedersdatter. Hun, som døde i Højen den 22. Septbr. 1780, 30 Aar gl., fødte ham 1770 en Datter, som blev døbt 25. Novbr. s. A. og kaldet Cathrine Kirstine Holm. Denne Datter ægtede den 2. Juli 1790 Hr. P. F. Mohr, som da var Præst i Vorbasse. Hr. Holm ægtede 2den Gang i Fredericia Michaelis Kirke den 15. Juni 1781 Marie Elisabeth Diechmann, en Datter af Cancelliraad, Proviantforvalter Andreas Diechmann og Johanne Thomsen. Med denne Hustru, som døde den 23. Septbr. 1799, 39 Aar gl., fik Hr. Holm to Døtre: Anna Scholastica, døbt $\frac{30}{6}$ 1782, og Johanne, døbt $\frac{25}{8}$ 1783; den første overlevede Forældrene, den sidste blev begravet $\frac{23}{1}$ 1784, 22 Uger gl.

Provst over Jerlev og Slaugs Herreder var 1768—1774 Hr. K. N. Storm i Egtved, 1774—1784 Hr. Christopher Sølling i Grindsted; men saa blev Hr. Holm i Højen Provst over de nævnte Herreder. 7de Sønd. efter Trinit. 1785 indsatte han Hr. Treu som Præst i Vorbasse—Grene og kaldes af denne i Kirkebogen »Denne min gamle Elskværdige Ven, som gratis arbejdede og rejste for min Skyld«, idet Hr. Treu tilføjede: »thi her [i Vorbasse] er ikke en Drue for mig selv til Vederkvægelse end sige for andre«. 5 Aar senere blev saa Provst Holms Datter Præstekone i det »drueløse« Vorbasse, hvor hendes Eftermæle ikke blev særlig godt; men hendes Fader vedblev da heller ikke at faa et saa godt Skudsmaal som det, Hr. Treu gav ham.

I Aaret 1794 skrev Provst Holm til Biskoppen, at han snart personlig vilde bringe denne en skriftlig Frasigelse af Provsteembedet, da han var en svagelig Mand, som en Dag havde Helbredet, en anden Dag var syg. Han vedblev dog alligevel at fungere som Provst og paadrog sig saaledes flere Ubehageligheder.

11. Octbr. 1798 afsendte de Præster, som fungerede under ham, D'hr. Kasbjerg i Grindsted, Warming i Egtved og Müller i Vorbasse, en mærkelig Skrivelse til Biskoppen: »Før vi havde fattet i Sinde underdan. at bebyrde Deres H. H. hermed, have vi sandeligen efter vor store Forgængers højst vigtige Formaning sat os i Hr. Provst Holms Sted, det er derfor vi, yderst nødsaget dertil, med den ømmeste Følelse tage os den underdanigste Frihed at tilsende Deres H. H. følgende Forestilling og Begjæring. S. T. Hr. Provst Holm har i nogle Aar været hel forsømmelig i Provstiets ham pligtige Forestaelse, som kan godtgjøres sær ved ikke t aflevere de af ham fra os opbaarne Indskud til

Ribe Stifts gejstl. Enkekasse for Aarene 1797 og 98 — — —; vist Ligeegyldighed i at forestaa den gejstlige Jurisdictions Rettighed« — —; derfor have de, saa nødig de end vilde, ved Brev af 10. Octbr. sidst gjort ham Forestilling om godvillig at resignere Provstiet — i Mangel deraf vilde de anmode Biskoppen om at formaa ham dertil — men Provsten har ikke svaret derpaa. Til Slutning skrive de: »Vi forvise os om — at D. H. H. ikke anseer vores Begjering til velbemeldte Hr. Provsten som Egennyttighed af nogen af os; thi i et Herred, der bestaaer af Provsten selv 4de Præst, overveje Byrderne vist nok Fordeelene. Vi bede derfor underdanigst, at Deres H. H. vilde, om Hr. Provst Holm ikke selv godvillig opfylder vores gjorte Begjering, formaae ham dertil — og skulde D. H. H. ikke synes at kunde paalægge ham det som Pligt, da nødës vi til at underkaste os med billig Fortrydelse over at være bleven ansatte til Præster i Jerløv-Slaugs Herred«.

Den af de tre Herrer affyrede kraftige Salve virkede saa meget, at Hr. Warming den 24. April 1799 blev constitueret til ad interim at forestaa Provsteembedet. Men 19. Aug. s. A. klagede han til Biskoppen og bad denne paalægge Hr. Holm at resignere fra Provsteembedet straks eller og, om Biskoppen ansaa ham som allerede entlediget paa en Maade derfra, selv naadigst uden at adspørge ham befale den fornødne Forandring. Denne Klage bevirkede nok, at Hr. Holm, hvor nødig han end vilde, maatte aflevere Provstearkivet til Hr. Warming. Men da sidstnævnte 15. Septbr. s. A. afgik ved Døden, blev det igjen galt med Provsteembedet. Der var til Biskoppen indkommet Forslag om at dele Provstiet ved forestaaende Vakance, saa at Jerlev Herred blev forenet med Tørrild Herred og

Slaugs Herred med Øster Horne Herred. Biskoppen havde udsendt Spørgsmaal i saa Henseende til vedkommende Provster og Præster; men Hr. Warming døde og fik ikke Biskoppens Skrivelse besvaret. Provsten i Øster Horne Herred, Hr. Sølling i Thorstrup, havde allerede i et Brev af 30. Aug. 1799 skrevet til Biskop Middelboe: »Overalt ville det være ønskelig og behagelig for mig igjen at blive Provst over mit forrige Slaugs-Herred, hvor jeg har boet baade som Provst og Præst i saa mange Aar«. Men var Hr. Sølling saaledes villig, saa var Provst Haar i Vejen tjenstvillig, idet han i et Brev af 19. Septbr. s. A. skrev til Biskoppen, at da denne havde ladet sig forlyde med, at han vilde constituere Provst Kasbjerg i Lejrskov til Interimsprovst i Jerlev—Slaugs Herreder i nærværende Vakance, saa havde Haar forhørt sig hos Provst Kasbjerg, som vilde være villig, og han beder Biskoppen blive ved sit Forsæt, »da Provst Kasbjerg er Tingene i Jerlev—Slaugs Herreder saa bekjendt — «.

Men Hr. Müller i Vorbasse gik af med Sejren, for saa vidt som han — nok ikke til de tre nævnte Provsters Tilfredshed — en kort Tid blev Interimsprovst.

17. Septbr. 1799 tilskrev han Biskoppen:

Dersom S. T. Hr. Provst Holm ikke allerede har iagttaget det — saa er det jeg herved underd. indberetter: at den 15de sidst*) behagede det Gud at henkalde Interims Prousten den gode Hr. Warming i Egtved efter et kort Sygeleye. Bemeldte Proust Holm har vel, som høygunstigst ses af indlagte, beordret mig til i Følge med Hr. Nissen**) at forsegle Stervboet; men jeg har ikke troet — imod Enkens Begjæring til Ham — at burde indfinde mig før 30te Dagen — —.

*) Wiberg (Præstehist. I, 304) har fejlaglig ¹⁷⁹⁸/₁₇₉₉. — **) Var ¹⁷⁹⁸/₁₇₉₉ bleven Præst i Grindsted efter Hr. Kasbjerg, som blev begravet ¹⁷⁹⁸/₁₇₉₉ s. A.

Hr. Holm skal og have formaaet S. T. Hr. Proust Kasbierg til paa sine Vegne at holde en Tale ved den Afdødes Begravelse — hvilket er mig ret kjært; saasom det vilde blevet meget følsomt for mig — da den afdøde havde altid viist sig min sande Ven, efter hvis Vilje jeg og derfor foretog mig alt. Men — da Proust Holm efter indlagde Hans Brevs Indhold endnu er og vist nok vil blive saa skrøbelig, at han ikke kan intimere til Vacancen, mindre møde til Tiendens befalede Fastsættelse, og jeg troer, at det var til Fornærmelse saavel for Hr. Nissen som mig, om Prousten committerede en anden dertil — saa er det jeg, som den Ældste næst den Afdøde, underd. beder, at Deres Høyædle Høyærværdighed vilde ad interim beskikke Een af os dertil, som da efter Begravelsen kunde modtage Protocollerne etc. og besørge det fornødne.

Samme Dag besvarer Biskoppen Hr. Müllers Skrivelse: »Forsamlingen i Hr. Warmings Stervbo kan formentlig bero til den 30te Dag — —. Boets Behandling vil komme an paa den constituerede, som ventelig den p. t. virkelige Herredsprovst Hr. Holm vil foreslaa Dem til som Interimsprovst i hans vedvarende Svagthed. Hvorom alt med det snarest De videre skal vorde underrettet . . . «

29. Septbr. 1799 tilskrev Hr. Müller atter Biskoppen: »I Anledning af at Proustinde Holm i Høyen afgik den 16de sidst, maa jeg atter underd. bebyrde hermed: En Slags Forretning skal vel foretages der i Stervboet saa vel som i Egtwed. Skifte-Protocollen ligger endnu ufordret i Sal. Hr. Interims Proustens Boe, og Hr. Proust Holm, der endnu er og vist forbliver svag, som indlagde viiser, tillige er fortrædelig over Irettesættelsen for Prouste-Archivets Afleverelse, bryder sig nok ikke

om, eller rettere husker ikke, det fornødne; thi maae jeg underd. forestille Deres Høyædle Høyærværdighed dette til Naadigst Overveyelse og Foranstaltning. Da jeg ikke troer, ubefalet eller ubeskikket, at kunde foretage mig noget«.

Den fra Provst Holm indlagte Skrivelse lød saaledes: Da Du i Dag er mødt hos mig for at conferere med mig om Intimationen til Vacancen i Egtved-Ødsted efter nu afg. sl. Interimsprovst Hr. Warming, saa er det ieg herved anmoder Dig, som den ældste i Herrederne næst efter mig, at Du efter Dit Tilbud vil i min endnu vedvarende Svagheds Tilstand i Morgen, Dom: 18 p. Tr. foretage Dig samme — — —.

Høyen Præstegaard, den 21. Septbr. 1799.

Din hengivne og oprigtige Ven og Broder
Jacob Holm.*)

1. Octbr. 1799 tilskrev Biskoppen Hr. Müller: »Foranlediget af Interimsprovst i Jerlou Slaus Herred Hr. C. Warmings dødelige Afgang og Deres Velærværdigheds Skrivelse med Bilag af 29de i f. M. samt i Betragtning af den virkelige Provst Hr. Holms svage Helbred bliver D. V. herved constitueret til Provsteembeds Beopagtelse indtil videre i bemeldte Jerlou Slaus Herred. Thi ville altsaa D. V. behageligen antage saa vel af Hr. Warmings Stervbo som og af bemeldte Hr. Provst Holm alt hvad som baade af Protocoller og Documenter i nogen Maade er Provsteembedet henhørende — — —«.

Det kom altsaa lidt post festum, naar Provst Holm i et Brev af 5. Octbr. 1799 — efter at have meddelt, at hans Hustru døde den 23. Septbr.**), og at han der-

*) I et Brev af 10/10 1799 til Hr. Mohr kaldte han sig »Deres hengivne Svigerfader«. — **) Hun døde virkelig den 23. Septbr., ikke den 10/9, som Hr. Müller skrev til Biskoppen — og heller ikke den 9/9, som Wiberg har efter Højen Kirkebog.

ved var bleven mere svækket — beder Biskoppen om, at »S. T. Hr. Pastor Møller i Waarbasse, den ældste Præst her i Herredet og ham ieg kjender og har meest Fortroelighed til«, maa blive ham constitueret.

Det blev saa Hr. Müller, der koin til som Provst at afgive Erklæring i Anledning af Forslaget om Provstiets Deling, og denne Erklæring, som han afgav den 30. Octbr. 1799, lød saaledes:

»Ingen nu værende eller tilkommende Præst her i Herrederne kan have noget med Føye imod Forslaget — sær da Herrederne allerede i det Verdslige ere adskilte og vedkommende Prouster efter den foreslagne Deeling altsaa har hver ikkuns Een Amtmand i Tilfælde at henvende sig til«.

Ved Kongebrev af 17. Januar 1800 blev det bestemt, at Jerlev Herred skulde forenes med Tørrild Herred og Slaugs Herred med Øster Horne Herred. Saaledes ophævedes en Forening, som havde været i over 200 Aar*). Ved Resol. af 11. Juni 1706 var det blevet bestemt, at Provstier bestaaende af 2 Herreder skulde deles; men ved kgl. Resc. af 19. Octbr. 1708 blev det tilladt, at Jerlev og Slaugs Herreder fremdeles maatte udgjøre et Provsti, da der ellers kun vilde blive en Præst i hvert Provsti at være Provst over!

Men havde Provst Holm nogle Ubehageligheder med Præsterne i Provstiet, saa fik han mange Bryderier af en Degn, som han selv havde anbefalet paa det bedste.

Degnen Michel Melchior i Højen-Jerlev døde den 14. April 1795, 75 Aar gl. Samme Dag ansøgte Johan Friderich Neuchs fra Vejle Biskoppen om det ledige

*) 1599 var Hr. Søren Poulsen i Egtved Provst over Jerlev og Slaugs Herreder (Kirkeh. Saml. I, 647 f.); men 1584 var Hr. Mattis Buck i Egtved Provst over Jerlev Herred og Hr. Thomas Olufsen i Hejnsvig Provst over Slaugs Herred (Kirkeh. Saml. 3 R. II, 211 f.).

Degnekald. I sin Ansøgning fortæller han, at han købte Gaard og bosatte sig i Vejle i Foraaret 1786 i den Tanke at vinde sit Brød ved en Slags borgerlig Næring. Men den store Ildebrand fortærede baade hans Gaard og mere og havde nær skilt hans Kone ved Livet — hun var Aftenen før kommen i Barselseng — samt ham ved hans Helbred. De kom saaledes i en beklagelig Tilstand og vare nu fattige og uden Næringsvej. Neuchs anbefaledes godt af Degnen (Torbrøgger) og Præsten (Stallknecht) i Jelling. Provst Schiøth i Vejle skrev, at Sgnr. Neuchs, som var ham nøje bekendt, var duelig, habil og havde god Indsigt; han anbefalede ham derfor til Degnekald, hvormed Skoleholderembedet var forenet. Biskoppen lod Provst Holm forespørge hos Skoleholder Lindeballe i Højen, om han vilde være Degn, imod at Sr. Neuchs blev Skoleholder i hans Sted; men Lindeballe frabad sig det tilbudte, da Skoletjenesten var langt bedre end Degnekaldet, idet der hørte Jord til Skolen, men ingen til Degnekaldet. Provsten, som gav Biskoppen Meddelelse herom, tilføjede: »Men Neuchs er fornøjet med at blive Degn, og hans brave Farbroder sl. Hr. Provst Neuchs var min gode Ven; Seign. Neuchs er mig selv bekendt, han er en habil Person«.

Neuchs blev saa kaldet den 21. Maj 1795, og med ham kom der en habil — Urostifter til Højen.

Allerede den 24. Aug. s. A. klagede Skoleholder Lindeballe til Provsten over Degnen; Neuchs skjældte Skoleholderen ud og vilde endogsaa slaa ham!

Den 26. Septbr. næst efter klagede den afdøde Degns Søn til Biskoppen over Neuchs, som ikke vilde betale for Degneboligen, og i Begyndelsen af det følg. Aar gjentog han sin Klage. Men forinden havde Neuchs faaet en alvorlig Irettesættelse; den 18. Novbr. 1795

tilskrev Biskoppen Provst Holm: I Anledning af en indkommen Klage over Neuchs's uforskammede Opførsel imod Skoleholder Lindeballe, Sognefoged Jens Christensen og fl. skulde Provsten give Degnen en Irettesættelse; hvis han ikke forbedrede sig, vilde han vorde tiltalt og for sent fortryde, at han saa skammelig havde misbrugt den af Biskoppen mod ham beviste Godhed ved at sørge for hans og Families Vel.

Neuchs afgav saa skriftlig den Erklæring, at han vilde opfylde sine Pligter, og han forholdt sig da nok ogsaa nogenlunde rolig i et Par Aar. I Aaret 1797 mistede han sin Hustru; hun, som den 9. Febr. blev begravet »med 3de Børn i en Kiste«, 37 Aar gl., hed Dorthé Cathrine Neuchs og var en Datter af Degn Hans Christian Neuchs og Sara Hansdatter Bruun i Jelling. Men det blev saa igjen galt med Neuchs. Den 6. Marts 1798 klagede flere Mænd fra Højen og Jerlev Sogne over ham til Biskoppen: Neuchs havde holdt et skjændigt Hus med sin trolovede Fæstemø, Ane Nielsdatter af Andkjær By, hvorfor hun nødtes til at søge Assistance hos Øvrigheden og blev ham fraskilt efter Kongens Bydende i en udgiven Rescript; — — Neuchs havde i Højen Kirke under Prædikenen borttaget Kirkelysene, som stode paa Alteret, hvilke Lys Provst Holm havde afkjøbt den forrige Degn. Efter langt Omsvøb lod han dem dog bringe paa Alteret igjen. Tvende Gange var han indkommen i Skolen i Fuldskab og havde forstyrret Skoleholderen og Ungdommen, hvorfor Skoleholderen nødtes til at sende Bud efter 2 Mænd for at afvise ham Skolen. — — Søger ved alle Lejligheder at chikanere deres kjære Sjælesørgere, som i 30 Aar har ført et skikkeligt og christeligt Liv, ja endog med al Flid forrettet hans Embede. — — De bede Biskoppen være dem behjælpe-

lig med at afskaffe fornævnte Degn, da de i Mangel deraf nødes til at søge højere Steder.

Neuchs vilde ikke give skriftlig Erklæring paa Klagen, men viste denne frem for alle og enhver; i 3 Dage sværmede han i Viuf Kro og fremviste Klagen for Gjæsterne der.

17. Marts 1798 gav Biskoppen atter Neuchs en Advarsel, men denne maa ikke have hjulpet, thi der blev snart nedsat en Provsteret. 26. Juni 1798 mødte i Højen Skole Provst Schiøth fra Vejle med tiltagne Assessorer, Hr. Warming fra Egtved og Hr. Müller fra Vorbasse, for at sætte Provsteret efter Biskoppens Befaling imod Degnen for Højen—Jerlev Sr. Johan Frederik Neuchs. For Provst Holm, som 16. Maj s. A. af Biskoppen var beskikket til Actor, men som var syg, mødte Sagfører Spies fra Vejle. Om Neuchs hedder det, at han havde ligget til Sengs paa 11te Uge og ikke kunnet bjerge sig uden fremmedes Hjælp.

Der mødte 16 Vidner og stillede følgende Spørgsmaal:

1. Véd Vidnet, at Neuchs siden sidste Jul ikke har foretaget sig andet end at drikke og sværme Nat og Dag?
2. Véd Vidnet, at han i saadan sin Fuldskab har holdt et skammeligt Hus med sine Naboer ved at overfalde dem og deres Koner i deres egne Huse?
3. Véd Vidnet, at han 3de Gange er indkommen i Højen Skole i sin Fuldskab og der forstyrret Skoleholderen og Ungdommen i deres Andagt med Støjen og Larmen?
4. Véd Vidnet, at han ofte for sine private Forretningers Skyld forsømmer at forrette Tjenesten i Kirken?
5. Véd Vidnet, at han siden sidste Paaske ganske har forsømt at forrette sit Embede?

6. Véd Vidnet, at han i Stædenfor ligger hjemme paa Sengen og drikker med Flasken for sig paa Bordet under foregivende af Sygdom?
7. Véd Vidnet, at han den 4de Marts sidst løb ud af Kirken under Sangen og blev borte, medens Menigheden sang 9 Vers af en Psalme?
8. Véd Vidnet, at han udenfor Hr. Proust Holms Vinduer i adskilliges Overværelse offentlig har udskjældt Provsten?
9. Véd Vidnet, med hvilke Skjældsord?
10. Véd Vidnet, at han ofte kommer beskjenket i Kirken og synger hvad Psalmer han finder for godt, uden Hensyn til om de ere passende til Dagen eller ikke?
11. Véd Vidnet, at han en Onsdag i sidste Faste i Jerlev Kirke sang Psalmer til Palme Søndag, og da han kom til det 4de Vers, hvor der staar: et Asen m. v., vendte han sig mod Provst Holm, slog ud med Haanden og bukkede sig 3 Gange for Provsten?
12. Véd Vidnet, at han paa samme Maade har vist sig mod Hr. Provst Holm en Onsdag i Fasten sidst i Højen Kirke, da han sang det andet Vers af Psalmen Jesu, dine dybe Vunder, hvor der staar: sætter Satan an paa mig, etc.?
13. Skjønner Vidnet, at Neuchs ved disse Uanstændigheder ville hentyde de Ord, han sang, paa Provsten?
14. Véd Vidnet, at han under Prædikenen gaar ud og ind af Kirken og rømmer sig højt for at forstyrre Provsten i sin Tale?
15. Véd Vidnet, at han ligeledes for at forstyrre ham gjør uanstændige Miner mod ham, medens han er paa Prædikestolen?
16. Véd Vidnet, at han gjør uanstændige Gebærder

imod Hr. Provsten, naar han uddeler det hellige Nadverens Sacramente?

Neuchs udtalte, at han troede at kunne bevise om Skoleholder Aars*), at han var en af de største Brændevinsdrankere i Højen Sogn. Han forklarede endvidere, at han i Følge sit Kaldsbrev adskillige Gange var kommen ind i Skolen for at undervise Ungdommen, men Aars viste ham ud af Skolen og sagde, at han havde intet der at gjøre.

Iste Vidne, Peder Jeppesen af Højen Præstegaard, svarede paa Spørgsmaal 1: Ja, at Degnen har sviret og sværmet nogen Tid, hvor ofte véd han ikke. (Neuchs protesterede forgjæves imod, at denne og andre af Provstens Folk antoges som Vidner, da Hr. Holm var Actor.)

2det Vidne, Niels Michelsen, svarede paa Sp. 9: Glem ikke, din Slyngel, at tage Vin og Brød med dig, og med det samme truede Neuchs af Provsten med sin Stok.

3die Vidne, Kirsten Jensdatter, svarede paa det samme Spørgsmaal: Provsten sagde til Degnen: Pak dig fra Vinduet, du Slyngel — derpaa svarede Degnen: Det siger du som en Slyngel. — —

Et Vidne forklarede, at noget før Paaske var der Trolovelse i Vidnets Faders Hus. Neuchs skjældte da en Mand grovt ud, var siden ganske uregjerlig, lod sig falde paa Gulvet, — 3 Karle maatte bære ham ud paa Vognen.

10. Juli 1798 atter Møde i Højen Skole. Actor mødte ved antagen Fuldmægtig, Hr. Spies fra Vejle. Et Vidne afhørt.

20. Juli atter Møde. Nye Vidner afhørte, deriblandt Oberstlieutenant von der Lühe**).

*) Var bleven Skoleholder efter Lars Lindeballe, som blev begravet i Højen 10/6 1797, 45 Aar gl. — **) Se om ham Personalhist. Tidsskr. 3 R. II, 31 f.

4. Septbr. atter Møde. Hr. Spies nedlagde Paastand om, at Neuchs dømmes fra sit Embede, tilbagekalder de mod Provst Holm brugte Skjældsord, som maa mortificeres, og betaler Salær.

16. Octbr. igjen Møde.

Sr. Ingversen i Viuf, som med flere var indkaldt til at aflægge Vidnesbyrd i Fredericia, skrev 19. Octbr., at han havde bestemt sig til en Rejse sønderpaa til Marked med Stude, og at Rejsen absolut ikke kunde opsættes; han kom ikke tilbage før 1ste Novbr., bad derfor om Udsættelse. 7de Novbr. afhørtes saa disse Vidner i Fredericia.

13. Novbr. og 11. Decbr. atter Møde i Højen Skole.

18. Decbr. igjen Møde. Neuchs gav skriftligt Indlæg: Hjærtesorg over de mange Fjender, han havde, svækkede hans Kræfter. — — Han drog til Kolding, haabende at formaa sin gamle Moder til at tage til ham, men forgjæves; bedrøvet vendte han tilbage, fik en øm Fod, maatte lægge sig af hos Kromanden i Viuf for at komme hjem med en Vogn; læste da i Klagen for at forsvare sig. — — Han havde hjulpet Provsten i hans private Ting; — — bærer endnu Kjærlighed til ham.

Ad 1: I saa Fald vel været begravet før 26. Juni.

— 4: Om saa var, at jeg en Dag var kommen for sildig til Jerlev Kirke og ikke saa hastig kunde gaa $\frac{3}{4}$ Mil til Fods som Hr. Holm kunde kjøre en kortere Vej med 2 vel forede Heste, — ikke at lægge ham til Last. — —

— 7: Er han gaaet ud af Kirken, havt nødtrængende Aarsag dertil.

— 8: Har han skjældt Provsten, gjør det ham hjertelig ondt, tilbagekalder, vil og glemme, om Provsten har tiltalt ham, som Kirsten Jensdatter vil have hørt. — —

Ad 14: Almindelig Degneskik undertiden at gaa et Ærende udenfor Kirken under Prædikenen. — Kommer man ud, skal man jo ind igjen. Kan ikke forstaa, hvad Peder og Niels paa dette Sted forstaaer ved Ordet rømme, uden det skulde være Lyden fra et svagt Bryst til at jage Sønnen bort med fra et Menneske, man gik forbi.

Med Hensyn til et Vidnes Udsagn bemærker Neuchs: Er det ikke Ondskab hos Jacob, maa det være Enfoldighed, at han antager det for, at to skjændes, naar begges Ord om en Ting ikke ere de samme.

Med Hensyn til et andet Vidne skriver han: Har nogen slaaet i Bordet og været uartig, maaske den gode Søren selv, mig vist ikke; — han kan undertiden neppe huske ret i Dag, hvad han mente at se eller høre igaar, altsaa vil der for 3 Aar ingen Regning kunne gjøres paa hans Hukommelse. — —

Med Hensyn til et tredje Vidne hedder det: Denne Anna er rigtignok besynderlig fremfor mange, det er bekjendt; men at hun kunne kige ind i Degnens Hjerte og kjende hans Tanker — — —, havde man ikke ventet — — —.

Neuchs nedlagde Paastand om, at han aldeles findes, at alt vorder mortificeret, som er skrevet og talt ham til Fornærmelse, at der tilkjendes ham Satisfaction, og at der gives ham Erstatning for Tidsspilde og Bekostning.

Sagfører Spies replicerede.

22. Januar 1799 atter Møde i Højen Skole. Der afsagdes Dom.

I Domspræmisserne hedder det: At Neuchs skulde have løbet ud af Kirken, strider mod Vidnernes Udsigende, at han gik. Kan ikke nægtes, at hans Adfærd mod Provst Holm strider mod den Sædelighed og

skikkelige Forhold, hvortil Neuchs var forpligtet — men begaaet en enkelt Gang i Overilelse, hvor der tillige haves Formodning om, at han ved i Forvejen at være udskjældt kan være opægget dertil, bør ikke skille en Mand ved sit Embede. — — En Mulct synes passende Straf. — — At dømme om et Menneskes Hensigt ved hans Handlinger, naar denne ikke ligger tydelig for Dagen, er vanskeligt for den øvede Menne-skekjender, endsige for en enfoldig Bondekone. — — Da den gamle Sag i Mindelighed er afgjort, da Bispen i sit Brev intet har talt om, at hans begaaede For-seelser skulde staa ham aabne, naar han paany forsaa sig, da Bispen ikke har paalagt nærværende Provsteret Befaling om at paadømme hine — saa dømmer Retten ikke herover. — — — Da der altsaa haves høj Grad af Formodning om, at Neuchs undertiden har sviret og drukket sig fuld, og at han har overfaldet adskil-lige af sine Sognemænd med Skjældsord og Strid, — da det er bevist, at han har opført sig usømmelig imod sin foresatte Provst og Sognepræst og brugt Ukvemsord imod denne, saa bliver han paa Grund heraf strafværdig. Actor har paastaaet Neuchs dømt fra Embedet i Følge Forordn. af 23. Januar 1739. Men da der for de 2de første Forseelser ikke haves saa gyldigt Bevis, som Loven kræver, og den sidste ikke, især naar henses til Omstændighederne, er saa vigtig, at den kunde virke Embedsfortabelse, saa bliver han at anse med en Penge-Mulct, der efter Omstændig-hederne og Neuchs's Vilkaar fastsættes til 20 Rdl., ligesom han og bør betale Provsteretten sit Salarium efter fremlagt Regning, hvorhos dog Provst Schiøth i Betragtning af Neuchs's yderlige Fattigdom frafalder sin Fordring. Actor, som havde forkommet Rettens Stævning til den 10. Juli og bevirket, at ufornøden

Opsættelse maatte gjøres — i 6 Uger —, kunde derfor ikke tilkjendes Salarium.

»Thi kjendes for Ret:

Degnen Johan Friederich Neuchs i Høyen bør for hans usømmelige og ulovskikkede Forhold bøde 20 Rdl. i Mulct til Høyen og Jerløv Sogners fattige og iøvrigt for Actors Tiltale i denne Sag fri at være. Provst Holm i Høyen forbeholdes hans lovlige Tiltale til Neuchs. Endelig betaler Neuchs denne Processes Omkostninger til Provsteretten med = 21 Rdl. Alt at efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Høyen Skoele den 22. Janv. 1799.

J. R. Schiøth. — Warming. — W. C. Müller.«

Provst Holm slap saa ikke af med Neuchs, og havde de nærmest foregaaende Aar været trange for ham, saa blev den Tid, han endnu havde tilbage, ogsaa trang. Da hans Hustru døde, var hans ugifte Datter kun 17 Aar, i Huset havde han sin Broder Frederik Holm, der var vanvittig, og selv var han i høj Grad svækket. I det Proclama, som Provst Müller den 23. Octbr. 1799 udstedte i Anledning af Provstinde Holms Død, hedder det om Provst Holm: »har i nogen Tid været syg og for det meste sengeliggende, attraaer Roelighed. Hans og Afdødes fælleds Boe er 30te og paafølgende Dage registeret og vurderet og de allerede anmeldte Fordringer anførte; men da Han i Følge sin Svaghed ikke kan erindre sig, om fleere Fordringer skulle have Sted«, — — indkaldes Creditorerne. En Mand, der meldte sig som Creditor, var særlig ubehagelig. Han, som hed Christian Fugl, skrev, da Provst

Holm nægtede den indgivne Regnings Rigtighed: Skal bevise Rigtigheden, saa Skifteretten kan blive istand til at bedømme, hvad for en Mand Hr. Provst Holm er: at han imod bedre Vidende nægter det, som han selv har modtaget. — — — Det forundrer mig endnu mest, at Hr. Mohr vil understøtte Svigerfaderen i denne usandfærdige Benægtelse, da Hr. Mohr og hans Kone meget vel vide, at Hr. Holm og Kone bekom adskillige Ting af mig til Hr. Mohrs Kone, da hun skulde giftes. Deres Velærværdighed [Provst Müller] vilde blandt andet behage at spørge Mad: Mohr, hvorfra hendes Fader fik det Sirts, hun fik til hendes Brudeseng. — Og saa laante jeg Hr. Provst Holm noget af mit Tøj til hans Datters Bryllup, hvoriblandt et Spejl, som endnu hænger i Præstegaarden. Noget af dette Tøj fik jeg hjem, men noget blev aldeles borte ligesom Spejlet. — — Vilde D. V. tilholde Hr. Provst Holm, at han foreløbigen leverer mig for^{ne} Spejl og en ham ligeledes laant Bog [Have-Katechismus] og lader disse 2 Poster hjembringe til min Gaard.

To Dage efter, at Fugl havde skrevet saaledes fra Kjøbenhavn, døde Provst Holm, men denne havde da en kort Tid været entlediget; i et kgl. Resc. af 8. Novbr. 1799 hedder det: Hr. Jacob Holm har andraget, at hans Helbred formedelst de lange Visitats- og Annex-Rejser er saaledes svækket, at han, som allerede er over 60 Aar gl., ikke kan vente at erholde sine tabte Kræfter tilbage eller længere uden Medhjælp forestaa sit Embede. — — Tilladt, at han maa resignere sit Embede som Sognepræst for Højen—Jerlev imod af samme at nyde 200 Rdl. i aarlig Pension, saa længe han lever. — —

Provst Holms Eftermand (Wissing) overtog fra 31

Marts 1800 Præstegaarden og Husholdningen og skulde give Holm og dennes svage Broder fornøden Underholdning indtil Majdag førstk. Men Provst Holm døde den 7. April 1800. Hr. Wissing besørgede Begravelsen, som kostede 61 Rdl. 8 β , men han indskrev ikke Provstens Død og Begravelse i Kirkebogen!! Ved Registreringen af Boet vurderedes Bibliotheket til 20 Rdl. Af Fordringer kunne anføres: Degn Welleius i Grindsted for Prædiketjenestens Forretning i Vakancen 8 Rdl., Student Walther Løn til Paaske 60 Rdl., Degn Høyer i Egtved for Prædiken og Kirketjenestens Besørgelse i Vakancen 11 Rdl., Hr. Wissing udlagt til Student Sidelman for dennes Ophold i Præstegaarden og Besørgelsen af Embedet 16 Rdl. Christian Fugl kom atter frem med sin Fordring. 28. Juli 1801 tilbød han, at han vilde lade sig 30 Rdl. afkorte, som maatte komme Jomfru Holm tilgode; senere lod han i Fredericia optage Regimentsstabsforhør over Fru Mariana Schepelern, født Bergendahl, som bekræftede, at Provst Holm bl. a. havde til sin Datters Brudeseng faaet et Sirtses Omhæng, og han skrev til Skifteretten: Provst Holm, der som bekjendt nok var meget uefterrettelig, har maaske ikke vidst, hvad han sagde, om han benægtede det, jeg nu har oplyst; skulde Skifteretten eller Arvingerne ønske hans Uefterrettelighed oplyst, og vil betale de Omkostninger saadant medfører, skal jeg være villig dertil. Fugls Paastand fik dog ikke Medhold.

Sognedegn Neuchs af Højen fremkom ved Skifterettens Møde i Højen Præstegaard den 7. Maj 1800 med en Fordring paa 5 Rdl. og fremlagde en Tilstaaelse, der lød saaledes: Da ieg af Enkemanden Johann Friderich Neuchs haver modtaget 5 Rdl. (siger Fem Rigsdaler) som ieg igien har lovet at betale bem^{te}

Neuchs enten med et par Sølv Spænder eller og Fem Rigsdaler.

Dette til Bekræftelse under min Haand —

Høyen Præstegaard den 5te April 1800.

Jacob Holm.

Der protesteredes herimod af Arvingernes Repræsentanter; de vedkjendte sig ikke den afdødes Haand under Tilstaaelsen. Tilstaaelsens Indhold var ogsaa ufuldstændigt, og der manglede Vitterlighedsvidner. Neuchs tilbød at aflægge Ed paa Rigtigheden. Arvingerne protesterede fremdeles. 10. Novbr. 1800 fremstod Neuchs ved en Skiftesamling i Boet og bad om, at han, som var fattig, strax maatte faa det halve af de 5 Rdl., saa vilde han lade sig nøje dermed. Blev dog ikke approberet. I en Skrivelse fra Vejle af 16. Marts 1802 stillede han Fordring om at faa det hele Beløb; men han fik intet.

Der blev ialt c. 231 Rdl. til Deling mellem Provst Holms Døtre, den ældste fik c. 58 Rdl., den yngste Resten.

At Neuchs ved Provsteretten fik en, som det synes, meget mild Dom, forbedrede ham desværre ikke. Den 5. Juni 1800 klagede nogle af Beboerne over ham og ønskede ham afsat paa Grund af Drukkenskab m. m. Senere sad han nogle Dage arresteret i Vejle, hvor han i Fuldskab havde forset sig paa forskjellig Maade. Efter at han først var bleven suspenderet, blev han tvungen til at tage Afsked den 15. Novbr. 1800. Han skulde have 16 Rdl. aarlig i Pension af Eftermanden, 50 Sldl. for Degneboligen, nærværende Aars forfaldne Degnekorn og Embedets samtlige Indkomster til hans Efterfølgers Kaldsbrevs Datum. Hans Eftermand, C. Schmidt, som senere blev Degn i Arrild, fortæller i

et Brev, at han ved sin Tiltrædelse i Højen betalte Neuchs for den denne aarlig tillagte Pension m. m. af Kaldet engang for alle 135 Rdl., og Schmidts Eftermand i Højen, Fr. Matzen, skriver den 25. Juli 1806: »Neuchs nyder endnu Ophold her i Sognene«, vil vel sige: er paa Fattigvæsenet.

Samme Aar døde han i Kolding; det hedder nemlig i Kolding Kirkebog: »6. Decbr. 1806 [begr.] Johan Conrad Neusch, som blev funden paa Gaden i sygelig Forfatning og derpaa bragt paa Raadstuen, hvor han døde om Natten d. 3die, gl. 45 Aar«. Af en Anmærkning: »forhen Degn i Høyen« faa vi en Stadfæstelse paa, at det var den engang sikkert habile Johan Frederik Neuchs, der endte saaledes og blev, som der ligeledes bemærkes i Kirkebogen, begravet i »fri Jord«.
